

DJELATNOST GIOVANNIJA RICCIJA I NJEGOVIH POMOĆNIKA NA PODRUČJU HRVATSKOG PRIMORJA

Marija Šercer

UDK 73.034 (497.5-3 Hrvatsko primorje) „14”

73 Ricci, G.

Izvorni znanstveni rad

Marija Šercer

Zagreb, Ksaverska cesta 71

Autorica analizira reljef Madone s Djetetom iz Senja, reljef Sv. Trojstva iz senjske katedrale i reljef s frankopanskim grbom s fasade crkve sv. Franje u Senju, te ih pripisuje majstoru Giovaniju Ricciju i povezuje s njegovim radovima u Mađarskoj.

Ovaj rad posvećujem uspomeni na dr. Jolán Balogh

Uvod

Na temelju talijanskih renesansnih reljefa u nekadašnjim kraljevskim muzejima u Berlinu Wilhelm von Bode¹ dao je 1886. godine tom nepoznatom majstoru ime “majstor mramornih Madona”. Na tim reljefima Madona osvaja osobitom draži ženskog lika sa sjetnim osmijehom. Dijete stoji ili sjedi slijeva ili zdesna uvijek u dodiru s majkom putem ruke kojom ga grli ili uz pomoć ruke kojom ga pridržava razmaknutih prstiju. Károly Pulszy² pripisao mu je 1890. godine takozvanu višegradsku Madonu, izrađenu u vrijeme kralja Matije Korvina za lunetu kapele njegova ljetnikovca u Višegradu. Od kraja 19. stoljeća i tijekom prvih desetljeća 20. stoljeća broj reljefa pripisanih tom majstoru stalno se povećavao.³ Godine 1922. Giacomo De Nicola⁴ prepoznao je u Tommasu Fiambertiju majstora mramornih Madona.

¹ W. BODE, *Die italienischen Skulpturen der Renaissance in den Königlichen Museen zu Berlin*, “Jahrbuch der kgl. preussischen Kunstsammlungen”, 1886, 29-32.

² K. PULSZKY, *Három magyar érdekű olasz renaissance emlékek* (Tri talijanska renesansna spomenika mađarskog značenja), “Archaeológiai Értesítő”, 1890, 312.

³ Dr. Balogh dala je pregled bibliografije radova o majstoru mramornih Madona u: *A művészet Mátyás király udvarában* (Umjetnost na dvoru kralja Matije), I, Adattár (Dokumentacija), Budapest 1966, 507-508.

⁴ G. DE NICOLA, *Tommaso Fiamberti il maestro delle Madonne di marmo*, “Rassegna d'Arte”, 1922, 73-81.

G. Ricci, Madona s Djetetom, Berlin, Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz, Skulpturengalerie

U nas je već 1935. godine dr. Cvito Fisković⁵ upozorio na reljef Madone s Djetetom na zabatu glavnih vrata franjevačke crkve Gospe od Andela u Orebićima. Smatra da je reljef donio iz Italije neki orebički pomorac, a autora reljefa nalazi u krugu poznatog firentinskog majstora Mina da Fiesole. Nakon više od dvadeset godina, ponovno se pozabavio tim reljefom priključivši mu reljef Madone s Djetetom “uzidan nad južnim vratima župne crkve Sv. Petra i Pavla u Bribiru u Vinodolu”.⁶ Autor im je nepoznati Minov sljedbenik koji je živio u drugoj polovi-

⁵ C. FISKOVIĆ, *Crkve na južnom dijelu Pelješca*, “Novo doba”, Uskršnji broj, Split 1935.

⁶ C. FISKOVIĆ, *Dva reljefa anonimnog sljedbenika Mina da Fiesole*, “Radovi Instituta JAZU u Zadru”, sv. IV-V, 1958-1959, Zagreb 1959, 39.

G. Ricci, Višegradska Madona, između 1480. i 1490., Esztergom, Keresztény Múzeum

ci 15. stoljeća a “svoju djelatnost produljio (je) i tokom prve polovice 16. stoljeća”.⁷ Oslanjajući se na A. Venturija i P. Schubringa⁸ dolazi do zaključka da spomenuti reljefi imaju iste stilske oznake kao reljefi pripisani majstoru mramornih Gospa u Nacionalnom muzeju, u crkvi sv. Stjepana i Cecilije u Firenzi i u Colle di Val d’Elsa.⁹ “Ti likovi imaju jednake crte lica poluzatvorenih očiju, ravna nosa, nasmijanih usta sa udubnim okrajcima i tanke svilene kose laganih pramenova. Ruke su im također slične, široke i plošne s rastvorenim prstima. (...) Mali Krist je također slično oblikovan u svojim punim oblicima, oble glave, meke čupave kose i debelih nogu. Bribirski je prekriven laganom haljinom, kao i onaj u firentinskoj crkvi kraj Starog mosta, a pelješki ima isti stav blagoslivljanja, kao i onaj u firentinskom Nacionalnom muzeju. U Bribiru, kao i u firentinskoj crkvi, stoji na iskićenom jastučiću, koji se uostalom vidi i na sličnim reljefima Andrije della Robbia, Verocchija, Benedetta da Maiano, pa i Mina da Fiesole koji je postao uzor ovom kiparu.”¹⁰ Dr. Cvito Fisković prihvatio je tezu da je Tommaso Fiamberti majstor mramornih Madona. Pripisuje mu reljefe Madonâ s Djetetom na pročeljima župne crkve u Bribiru (Vinodol) i franjevačke crkve u Orebićima.¹¹

⁷ C. FISKOVIĆ, 1959, 39.

⁸ A. VENTURI, *Storia dell'arte italiana*, VI, Milano 1908, 453, 454; P. SCHUBRING, *Die italienische Plastik des Quattrocento*, Berlin - Neubabelsberg (1915), sl. 218.

⁹ C. FISKOVIĆ, 1959, 40.

¹⁰ C. FISKOVIĆ, 1959, 40, 41.

Dr. Branko Fučić također navodi reljef Bogorodice s Djetetom u Bribiru kao rad firentinskog (!) majstora Tomasa Fiambertija.¹² Nešto kasnije dr. Cvito Fisković atribuirao mu je reljef Sv. Trojstva u senjskoj stolnoj crkvi iz 1491. godine kao i reljefni tabernakul iz iste godine koji se nalazi u Povijesnom muzeju Hrvatske (danas

G. Ricci, Madona s Djetetom, 1491., Bribir (Vinodol), crkva ss. Petra i Pavla

Hrvatski povijesni muzej). Lice Stvoritelja i ukrasi na reljefu Sv. Trojstva podsjećaju na reljefe Fiambertija. Lice anđela na tabernakulu podsjeća na lica Fiambertijevih anđela i malog Krista. "Nije dakle isključeno da je Tomaso Fiamberti imao

¹¹ ELU, 2, Zagreb, 1962, 267, Fiamberti Tomaso.

¹² EJ, 2, Zagreb, 1982, 429, Bribir - kulturni spomenici.

u Hrvatskom primorju, na dvoru Frankopana, u Senju ili Hreljinu svoju radionicu, u kojoj su radili njegovi učenici po povratku iz Mađarske.”¹³

Dr. Igor Fisković¹⁴ u referatu na simpoziju Korvinova jubileja ljeta 1990. dao je sintetički pregled likovne kulture hrvatskih krajeva 15. stoljeća. Istakao je pojedince Hrvate humanističkog kruga bez čijeg se doprinosa ne bi mogla zamisliti ugarska renesansa. Nabrojio je niz imena klesara i kamenara koji su radili u Budimu i na drugim kraljevskim gradnjama a bili su podrijetlom iz Splita, Trogira, Zadra, s Hvara i Brača. Osobito je bio cijenjen kipar Ivan Duknović. Nakon smrti kralja Matije slijedio je njihov povratak prema jugu. Neki majstori zadržali su se na Kvarneru, primjerice u Senju. O tome “svjedoči nekoliko vrsnih reljefa radenih u čistim toskanskim predajama”.¹⁵

Na izložbi Tisuću godina hrvatske skulpture priređenoj u Muzejskom prostoru (danas Klovićevi dvori) od ožujka do lipnja 1991. godine bili su uz ostalo izloženi reljefi Bogorodice sa Sinom iz Bribira Vinodolskog i istoimeni reljef iz Orebića. Autor popratnog teksta o renesansnom kiparu i popisa umjetnina dr. Igor Fisković smatra ih importom iz Italije. Bribirski reljef pripada “krugu tzv. Majstora smiješćih Madona posvjedočenog na Podunavlju u doba vladavine Matije Korvina”.¹⁶

U dopunjenom cjelovitijem izdanju Muzejsko-galerijskog centra s naslovom “1000 godina hrvatskog kiparstva” (Zagreb, 1997) u tekst dr. Igora Fiskovića, Renesansno kiparstvo, uvrštena je među ilustracije uz bribirsku Bogorodicu s Djetetom i senjska iz stubišta kuće Vlatković.¹⁷ Po mišljenju autora teksta, izradili su ih neznani kipari u duhu Rossellinovih i drugih predložaka “za ondašnje likovno tržište”. Upozorava da se u Senju čuva još “istančani reljef Prijestolja Milosrda iz porušene crkvice Sv. Duha, nastao 1491. godine”. Njegov majstor je neprijeporno toskanskog podrijetla “pa ga treba tražiti među suputnicima kipara tzv. ‘nasmiješćenih Madona’ koji je učvrstio veze Italije i Budima”.¹⁸

Dr. Jolán Balogh i Giovanni Ricci

Dr. Jolán Balogh (1900-1988), najbolja poznavateljica renesanse u Ugarskoj u vrijeme Matije Korvina, posvetila je znatan dio znanstvenih istraživanja majstoru mramornih Madona. Godine 1933.¹⁹ osvrnula se na ugovor od 2. travnja 1502.²⁰ o izradi grobnice Numai u Forliju (S. Pellegrino). Na njoj su radila dva

¹³ C. FISKOVIĆ, *Duknovićev kip apostola Ivana u Trogiru*, “Peristil” 14-15, 1971-1972, Zagreb 1972, 127, bilj. 18.

¹⁴ I. FISKOVIĆ, *Likovna kultura ugarsko-hrvatskih krajeva u Korvinovo doba*, “Mogućnosti” 11, Split 1990, 1134-1144.

¹⁵ I. FISKOVIĆ, 1990, 1144.

¹⁶ I. FISKOVIĆ, *Renesansno kiparstvo*, u: *Tisuću godina hrvatske skulpture*, Zagreb 1991, 72.

¹⁷ *1000 godina hrvatskog kiparstva*, Zagreb 1997, 190.

¹⁸ I. FISKOVIĆ, 1997, 203.

¹⁹ J. BALOGH, *Uno sconosciuto scultore italiano presso il Re Mattia Corvino*, “Rivista d’Arte”, Anno XV, 1933, 273-297.

²⁰ Ugovor je objavio C. Grigioni, “Bollettino della Società fra gli Amici dell’Arte per la provincia di Forlì”, I, 1895, 6, 93.

klesara "Joannes quondam Jacobi de Cinnis" (ispravno Cumis)²¹ i "magister Thomas quondam Antonii de Milio" (Mediolano), obojica građani Cesene. Prvi majstor odgovara Giovanniju Ricciju poznatom još po pridjevku "da Sala", a drugi je Tommaso Fiamberti podrijetlom iz Milana. Giovannija Riccija prepoznaje kao majstora mramornih Madona. Priopćuje podatke njegova životopisa i daje stilsko-kritičku analizu njegovih djela. Pripisuje mu Višegradsku Madonu, a od ulomaka s budimske utvrde ostatak reljefa s gavranom, friz na kojem je girlanda s voćem i puttom te još dva manja ulomka.²²

Dr. Jolán Balogh zapazila je stilsku neujednačenost grobnice Numai u Forliju. Reljefi nose toskanske stilske karakteristike, dok je arhitektura obilježena gornjotalijanskim značajkama. Kako je drugo autentično Fiambertijevo djelo grobnica Numai u Ravenni nastala 1508. godine, također izrađena s istim karakteristikama, zaključila je da je arhitekturu grobnice u Forliju izradio Fiamberti, dok su reljefi (Poklonstvo pastira i putti koji drže ploču) djelo Giovannija Riccija. Analizirala je stilske i izvedbene srodnosti tih djela i reljefa pripisanih majstoru mramornih Madona u Mađarskoj. Također se osvrnula na njegova djela nastala na tlu Italije i na njihovu povezanost s reljefima grobnice Numai. Složila se s prigovorima da kronološki podaci negiraju mogućnost identifikacije majstora mramornih Madona s Giovannijem Riccijem. Naime, tako produktivnu djelatnost teško je uskladiti s dugogodišnjim izbjavanjem i boravkom na Korvinovu dvoru. Stoga kao rješenje toga problema iznosi mogućnost da majstor mramornih Madona nije jedna osoba, već višečlana radionica sa zajedničkim oblikovnim répertoireom. Voditelj te radionice bio je majstor višegradske Madone, dok je Giovanni Ricci bio jedan od članova radionice. Tako bi se mogle objasniti i neke razlike u kvaliteti pojedinih djela.²³

Reljefe majstora mramornih Madona dr. Balogh podijelila je u tri grupe. U prvoj su grupi radovi izvedeni po uzoru na Madonu Marsuppini Desideria da Settignana u crkvi S. Croce u Firenzi. U drugu su grupu svrstana djela izrađena po uzoru na reljef Madone s djetetom Antonija Rossellina na grobnici portugalskog kardinala u crkvi S. Miniato u Firenzi. U trećoj grupi su reljefi kojima je kao predložak poslužila Madona di Solarolo, kopija jednog izgubljenog reljefa Desideria da Settignana. U četvrtoj skupini su reljefi pripisani majstoru mramornih Madona ili njegovom krugu.²⁴

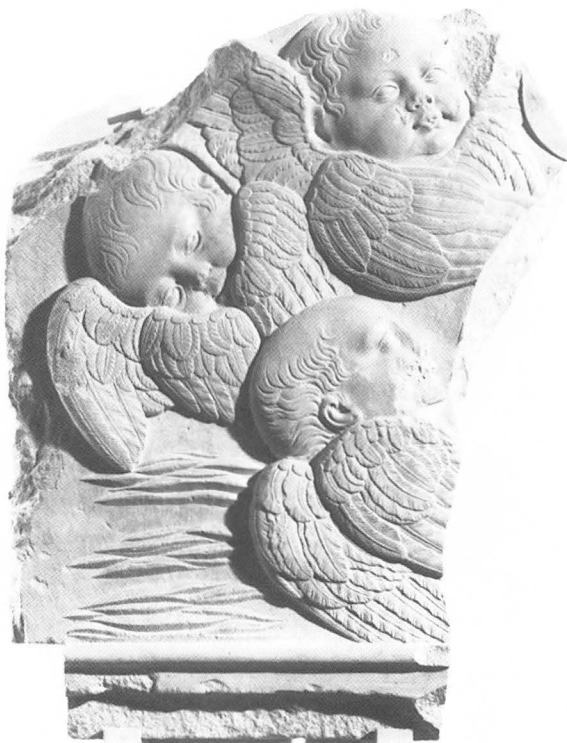
²¹ Radi neispravnog čitanja riječi Cumis kao Cinnis, U. THIEME u: *Allgemeines Lexikon der bildende Künstler*, XI, Leipzig 1915, 526, navodi tri majstora grobnice Numai. To su Giovanni Cenni, Giovanni Ricci i Tommaso Fiamberti. Arhivski podaci ne spominju klesara Cinnisa, odnosno Cennija, ali se redovito navodi ime "Johannes Jacobi de Cumis" (de Como) ili ista osoba kao "Johannes quondam Jacobi Ricci de lago Commis". J. BALOGH, *A művészet Mátyás király udvarában* (Unjetnost na dvoru kralja Matije), I. Adattár (Dokumentacija), Budapest 1966, 505, bilješka 1.

²² Podaci o tekstu dr. J. Balogh u "Rivista d'Arte", XV, 1933. prema navodima u J. BALOGH, 1966, 505, literatura 507.

²³ J. BALOGH, 1966, 505-506.

²⁴ Dr. Balogh je uz svaku skupinu navela odgovarajuća djela i mjesta gdje se ona nalaze. J. BALOGH, 1966, 506. Sličnu podjelu s ponešto izmijenjenim rasporedom djela objavila je u opsežnom tekstu: *Die Anfänge der Renaissance in Ungarn - Mathias Corvinus und die Kunst*, "Forschungen und Berichte des Kunsthistorischen Institutes der Universität Graz", Bd. IV, Graz 1975, 181-183.

Potrebno je spomenuti važan nalaz ulomka s tri glavice kerubina iz Nagyvázsonya (Nadvažonj) danas u Muzeju Kinizsi (Kiniži). Ulomak je dio većeg reljefa s prikazom Madone koji se vjerojatno nalazio u kapeli utvrde. Izveden je po narudžbi posjednika utvrde velikaša Pála (Pavla) Kinizsija na licu mjesta, što dokazuje i kamen pješčenjak iz kojeg je izrađen. Dr. Balogh smatra ga djelom samoga majstora.²⁵

G. Ricci, Glavice kerubina, ulomak reljefa iz Nagyvázsonya, 1490.,
Veszprém, Bakonyi Múzeum

Godine 1980.²⁶ dr. Balogh uvrstila je svetojstanište iz Hreljina iz 1491. godine među radove majstora mramornih Madona. Učinila je to na temelju nas-miješene glavice anđela na soklu tabernakula koja je slična glavicama kerubina iz

²⁵ J. BALOGH, *A vázsonyi kerubfejés töredék* (Ulomak s glavicama kerubina iz Važonja), "A Veszprém megyei múzeumok közleményei", II, Veszprém 1964, 225-228. U bilješci 2. priopćena je zanimljivost o veličini reljefa majstora mramornih Madona. Oni nisu preveliki, u prosjeku njihova visina iznosi od 80 do 100 cm, a širina od 50 do 60 cm.

²⁶ J. BALOGH, *A márvány Madonnák mestere, Mátyás király szobrásza* (Majstor mramornih Madona, kipar kralja Matije), "Az építés- és építészettudomány", X, 1-4, Budapest 1980, 77-86.

G. Ricci, Ulomci svetohraništa iz Hreljina, 1491., Zagreb,
Hrvatski povijesni muzej

Nagyvászonya (osobito središnjoj). Također je uočila sličnost s glavama anđela koji poput vijenca okružuju okvir reljefa Madone s Djetetom iz Berlina.²⁷ Pera na krilima hreljinskog anđela izvedena su na isti način kao pera budimskog gavrana.²⁸ Na njima se opažaju ubodi svrdla karakteristični za majstorovu klesarsku tehniku.²⁹ Osim tih, javljaju se i druge podudarnosti. Slova hreljinskog tabernakula slična su slovima nekih budimskih natpisa. Ukrasi kapitela upućuju

²⁷ Berlin, Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz, Skulpturengalerie, Inv.-Nr. 94.

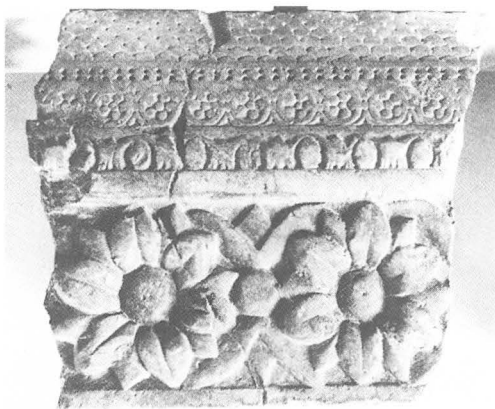
²⁸ Ulomak reljefa s prikazom gavrana na kugli, naden u palači budimske utvrde, Budapesti Történeti Múzeum.

²⁹ Taj način rada vidljiv je i na majstorovim reljefima u firentinskom Bargellu i na grobnici Numai u Forliju.

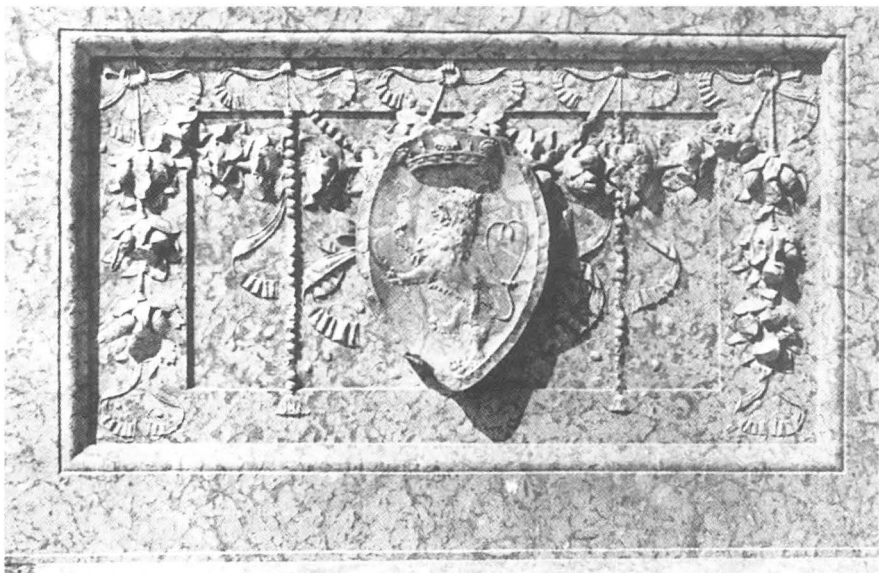

G. Ricci, Gavrana na kugli, ulomak reljefa iz budimske kraljevske palače, Budimpešta, Budapesti Történeti Múzeum

također na neke budimske ulomke. Rozete spojene listovima na gornjoj gredi svetohraništa susreću se na ulomcima u Višegradu i Budimu. Viseća girlanda s voćem podsjeća na slične na pločama višegradske donje fontane. Dr. Balogh smatra najljepšim dijelom tabernakula dva andeoska lika s lijepo oblikovanom draperijom odjeće. Osobito ističe lepezasti pad nabora nad nogom desnog lika od kojeg je sačuvan samo taj detalj. Navodi da sličan likovni motiv nije poznat u kiparstvu Korvinova vremena. Stoga ne isključuje mogućnost da je to rad nekog majstorovog učenika. Osobitu pozornost posvetila je liku sv. Jurja u borbi sa zmajem, smještenog u štit s desne strane andeoske glavice. Konj u propnju s pripijenim tijelom jahača, tijelo zmaja s uzdignutom glavom čiju razjaplenu čeljust probada koplje čini zatvorenu i preglednu kompoziciju. Taj reljef uvjerio ju je u ispravnost njene ranije teze da je dijete Heraklo u borbi s hidrom s višegradske fontane djelo toga majstora. O naručitelju svetohraništa svjedoči frankopanski grb s lijeve strane sokla. Bio je to knez Bernardin Frankopan, vlasnik i posljednik hreljinske utvrde. Dr. Balogh osvrće se i na reljefe u Orebićima i Bribiru. Bribirski reljef pripisuje

Radionica G. Riccija, Ulomak friza s natpisom i friz s rozetama iz budimske kraljevske palače, Budimpešta, Budapesti Történeti Múzeum

Radionica G. Riccija, Ogradna ploča s donje fontane, 1484., Višegrad, Mátyás király Múzeum

majstorovoj radionici koja je djelovala u Ceseni. On je zapravo replika reljefa Madone s Djetetom koja se nalazi u Pistoji. Možda oni potječu od nekog majstorovog učenika koji je bio podrijetlom iz Dalmacije.³⁰

³⁰ J. BALOGH, 1980, 82-86.

G. Ricci, Heraklo, figura s istoimene fontane, 1484., Višegrad, Mátyás király Múzeum

U dvorcu Schallaburg u donjoj Austriji priredena je 1982. godine velika izložba pod nazivom Matija Korvin i renesansa u Ugarskoj 1458-1541 koja je popraćena opsežnim katalogom.³¹ Izložci su bili s raznih područja umjetničke djelatnosti izuzetne vrijednosti i ljepote. Među kiparskim djelima izloženi su uz ostalo i Madona iz Višegrada, Madona iz Berlina, tabernakul iz Hreljina, ulomak s glavicama kerubina iz Nagyvázsonya i putto koji puše u tubu. Prvi put je kao njihov autor označen Giovanni Ricci. Time je potvrđen rezultat dugogodišnjeg znanstvenog istraživanja dr. Jolán Balogh.

³¹ *Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn 1458-1541*, Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, Neue Folge Nr. 118, Wien 1982.

³² THIEME - BECKER, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler*, 27-28, Leipzig 1999, 248. pod Ricci, Giovanni kipar, donosi sljedeće podatke: Potječe iz Sala (Como) gdje je rođen između 1440. i 1450. godine. Umro je nakon 1523. u Ceseni (?). Oko 1470. učenik je Marca de Gettis da Como u Ceseni. Između 1475. i 1480. možda boravi na dvoru kralja Matije Korvina u Budimu. Između 1480. i 1485. udružen je s još trojicom u poslovnu zajednicu radi izvođenja radova za franjevce i dominikance u Ceseni i za grofa

Vrijeme je da postavimo pitanje tko je bio Giovanni Ricci?³² Spomenuto je već da mu je otac Jakob Ricci bio iz Coma. Za Giovannija Riccija također se navodi da je “de Sala Lacu Cumensis”. Po dr. Balogh, bio je majstor osrednje nadarenosti ali spretnih ruku. Svoj stil izgradio je pod utjecajem vodećih firentinskih majstora. Uzori su mu bili Desiderio da Settignano, Antonio Rossellino i Luca della Robbia. Njegovi reljefi sačuvani su u SS. Stefano e Cecilia u Firenzi, u Colle di Val d’Elsa (Siena), u Urbinu, Camaldoliju i Forliju. Vodio je klesarsku radionicu u Ceseni s brojnim pomoćnicima i suradnicima, među kojima je bio i Tommaso Fiamberti. Možda je po preporuci vojvode Federiga da Montefeltre dospio na dvor Matije Korvina gdje je desetak godina vodio klesarsku radionicu. U Mađarsku je došao oko 1480. godine. Isprva je radio u Budimu, a potom u Višegradu. Od budimskih nalaza dr. Balogh pripisuje mu ove ulomke: Ostatak friza s puttom koji puše u tubu, gavrana na kugli, dio glavice anđela raščupane kose i dio dječje noge na oblacima. U Višegradu je izradio za lunetu južnog portala kapele Madonu s Djetetom (tzv. višegradsku Madonu), lik Herakla na lernejskoj hidri za donju fontanu i ogradne ploče fontane s girlandama voća. Njegovoj radionici pripisuje pojedine građevne elemente s odgovarajućom dekoracijom. Vlastitim radom smatra ulomak reljefa iz Nagyvázsonya i ulomke hreljinskog tabernakula. Sva ta djela stilski i u pojedinostima podudaraju se s njegovim radovima odnosno reljefima Madona u Italiji kao i s reljefima grobnice Numai u Forliju. Njegov boravak u Mađarskoj vjerojatno nije bio u vremenskom kontinuitetu. Talijanski graditelji i klesari dolazili su još i u 16. i 17. stoljeću na rad od proljeća do jeseni, a potom bi se vraćali u Italiju. Na taj način može se protumačiti sinhrono djelovanje radionice u Ceseni i Riccijeva kiparska djelatnost u Italiji.³³

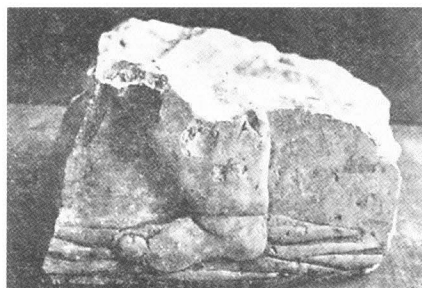
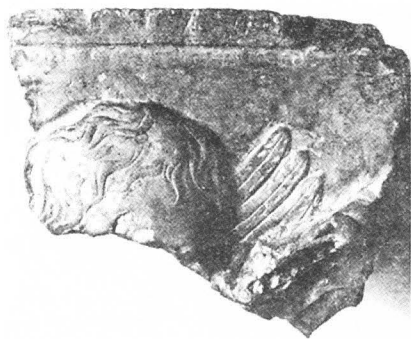
Smrt kralja Matije Korvina (6. travnja 1490.) zatekla je majstora Riccija u Mađarskoj. Kako su vjerojatno prestali radovi na kraljevskim objektima, prihvatilo

Giovannija Francesca di Bagna. Trojica partnera bili su Valentino di Giorgio “de partibus Dalmatiae”, Battista di Luigi degl’Amadei i Agostino di Pietro (obojica iz Milana). Godine 1502-1508. radi s Fiambertijem grobnicu Numai u Forliju i s trećim majstorem Giovannijem Cennijem (prema Balogh, Cenni identičan s Riccijem). Do 1514. uglavnom nastanjen u Ceseni. Godine 1514. obvezao se isklesati sedam stupova za redovnike augustince. Od Balogh (preko Bodea uz navod odgovarajućih podataka, op. M. Š.) identificiran kao majstor mramornih Madona. Pripisani su mu reljefi grobnice Numai u Forliju, reljef Madone iz Višegrada (Ostrogon, Kršćanski muzej) i dva ulomka iz budimskog kraljevskog dvora putto i reljef orla (treba gavrana, op. M. Š.). Redakcija leksikona nije uzela u obzir nijedan rad dr. Jolán Balogh objavljen nakon Drugog svjetskog rata.

³³ Katalog Schallaburg 1982, *Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn*. Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseum, Neue Folge Nr. 118, Wien, Amt der Niederösterreichischen Landesregierung, 386. Dr. Balogh je među djela Giovannija Riccija uvrstila maloga Herakla na lernejskoj hidri i ogradne ploče donje fontane u Višegradu. Ova djela hrvatski povjesničari umjetnosti dr. Kruno Prijatelj (*Portreti u reljefu Ivana Duknovića*, “Peristil” II, Zagreb 1957, 177-179; *Ivan Duknović*, Društvo historičara umjetnosti Hrvatske, Zagreb 1957.) i dr. Cvito Fisković (*Duknovićeva vrata Čipikove palače u Trogiru*, “Peristil” 10-11, Zagreb 1968, 41-46; *La scoperta del portale e del putto di Ivan Dukonović*, *Actes du XX Congrès International d’Histoire de l’Art Budapest 1969*, Budapest 1972, 853-856) pripisuju Ivanu Duknoviću. Prema: F. CEGA, *Ivan Duknović u hrvatskoj i za nas važnijoj stranoj literaturi*, u: *Ivan Duknović i njegovo doba*, *Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Trogiru o 550. obljetnici rođenja Ivana Duknovića*, Trogir 1996, 259-271.

G. Ricci, Putto koji puše u tubu, između 1480. i 1490.,
Višegrad, Mátyás király Múzeum

G. Ricci, Dio glavice anđela raščupane kose i dio puttove noge na oblacima, ulomci
iz budimske utvrde, Budimpešta, Budapesti Történeti Múzeum

je ponudu Pála Kinizsija i zadržao se s pomoćnicima u Nagyvázsonyu. To potvrđuje ulomak reljefa s tri glavice kerubina. Dr. Balogh stavlja taj boravak između 1490. i 1492. godine.³⁴ Međutim majstorov boravak bio je svakako kraći jer se 1491. nalazi u Hreljinu i Senju. Osim toga, nakon smrti kralja Matije, nadvojvoda Maksimilijan Habsburški osvojio je Nagyvázsony da bi se osvetio Kinizsiju za vojne pohode koje je vodio ranije na području austrijskih zemalja. Nakon nekoliko mjeseci Kinizsi je uspio ponovo zadobiti svoj posjed.³⁵ Može se pretpostaviti da je Ricci boravio u Nagyvázsonyu u drugoj polovini 1490. godine ili početkom 1491. Za dr. Balogh Kinizsijeva narudžba bila je osobito važna kao dokaz da su i velikaši prihvaćali umjetnost renesanse i prenosili je na svoje posjede.³⁶

Kipar Giovanni Ricci i njegovi pomoćnici došli su na područje Hrvatskog primorja na poziv kneza Bernardina Frankopana.³⁷ Gdje su se knez i majstor sreli možemo samo nagađati. Knez je bio prisutan na saboru održanom u Pešti 13. srpnja 1490. gdje je za hrvatsko-ugarskog kralja izabran Vladislav II. Jagelović, a možda je bio i na krunidbi 18. rujna iste godine.³⁸ Prvo mjesto zadržavanja majstora Riccija bio je najvjerojatnije Hreljin gdje je knez Bernardin 1491. godine obnavljao crkvu sv. Jurja.³⁹

Djelatnost Giovannija Riccija i njegovih pomoćnika na području Hrvatskog primorja

Na području Hrvatskog primorja nalazilo se i još se uvijek nalazi nekoliko umjetničkih djela koja se mogu pripisati majstoru Ricciju i njegovim pomoćnicima. Nakon njihovog pojedinačnog opisa, navest ćemo stilske, oblikovne i ornamentalne značajke koje su im zajedničke. Na kraju ćemo ukazati na njihovu povezanost s Riccijevim radovima na tlu Mađarske.

³⁴ J. BALOGH, 1980, 82. U novijoj mađarskoj znanstvenoj literaturi atribucije dr. Jolán Balogh nisu prihvaćene. U katalogu "Pannonia Regia", Budapest 1994, objavljena su dva ulomka: Putto koji puše u tubu (kat. br. VII-5, 335) i ulomak s glavicama kerubina iz Nagyvázsonya (kat. br. VII-43, 363-364) bez navoda imena njihova autora. U kataloškom opisu ulomka reljefa iz Nagyvázsonya Árpád Mikó uz ostalo navodi da je reljef nastao oko 1490. a izrađen je u Budimu i kao gotov donesen u Vázsony. "Majstora mu je Balogh Jolán s pravom našla u jednom od onih kipara koji su radili za kralja Matiju u zadnjem desetljeću njegova vladanja." (str. 364) Ime je Giovannija Riccija ili majstora mramornih Madona prešućeno.

³⁵ Katalog Schallaburg, 1982, 562.

³⁶ J. BALOGH, 1980, 82.

³⁷ Bernardin Frankopan (1453-1529) bio je sin Isote d'Este i Stjepana II. Odgojem i nabrazdom stekao je sklonost lijepim umjetnostima. Kao šesnaestogodišnjak bio je dvorjanikom cara Friedricha III. u Grazu. Sudjelovao je u poslanstvu koje je 1476. godine dovelo Beatrice Aragonsku, zaručnicu kralja Matije Korvina, u Mađarsku. Oženio se Lujzom Aragonskom s kojom je imao šestero djece. Vodio je neprestano ratove s Turcima za obranu svojih posjeda. U posjed Hreljina došao je nakon očeve smrti 1481. godine. Prema: V. KLAIČ, *Krčki knezovi Frankapani od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka od god. 1118. do god. 1408.* Zagreb 1901.

³⁸ V. KLAIČ, *Povijest Hrvata*, IV, Zagreb 1982, 197, 209.

³⁹ E. LASZOWSKI, *Gorski kotar i Vinodol*, Zagreb 1923, 158.

Svetohranište izrađeno za crkvu sv. Jurja u Hreljinu,

Giovanni Ricci, 1491. godine, danas u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu
Vapnenac, 79 x 60 x 5 cm, inv. br. HPM 6828

Svetohranište je izrađeno poput okvira u obliku položene pačetvorine u stilu firentinske renesanse. Gornja vodoravna greda ukrašena je nizom zubaca, peterolatičnih rozeta i zrnaca. Među rozete ubačena je po sredini osmerokraka zvijezda, kakva se susreće na donjoj gredi na frankopanskom grbu. Na bočnim stranama nalaze se pilastri čiji su kapiteli ukrašeni palmetom i rozetama. Stup pilastra ispunja girlanda s voćem, obješena o kolut s valovitim vrpcama. Girlanda završava sa tri manje rozete. S unutarnje strane pilastra nalaze se prikazi ženskih likova.⁴⁰

Lijevi lik s rukama sklopljenim na prsima odjeven je u dvodijelnu bogato nabranu odjeću čiji nabori prate linije nogu. Lijeva je noga u iskoraku otkrivena. Na desnoj strani sačuvan je donji dio lepezasto razvedene draperije s desnom nogom. Podnožje svetohraništa čini greda s dvorednim latinskim natpisom: HIC * EST * CHORPVS * DOMIINI * / IOSTRI * YESV * CHRISTI * 1491 *.⁴¹ Ispod natpisa, u završnom dijelu podnožja nalazi se lijevo (heraldički desno) grb obitelji Frankopan, sastavljen od starog grba krčkih knezova (osmerokraka zvijezda) i novog grba s dva osvojena lava kako lome kruhove. Grb je smješten u sedmerostrani štit kakav se nalazi desno s prikazom sv. Jurja na konju u borbi sa zmajem. U sredini smještena je nasmiješena anđeoska glavica čiju valovitu kosu rubi ukras bisera s rozetom.

Svetohranište je nepažnjom zidara veoma oštećeno u Hreljinu 1888. godine.⁴² Sastoji se od tri fragmenta od kojih je najčešće objavljivan donji dio.⁴³

Reljef Majke Božje s Djetetom iz crkve ss. Petra i Pavla u Bribiru

Giovanni Ricci, 1941. godine
Bijeli mramor, 80 x 44 cm

Na lučno oblikovanoj mramornoj ploči prikazana je Majka Božja s Djetetom na prijestolju. Marijino lice lijepo je oblikovano s poluzatvorenim očima,

⁴⁰ R. Matejčić smatra da se najvjerojatnije radi o prizoru Blagovijesti, desno je anđeo, a lijevo Djevica Marija koja drži sklopljene ruke na prsima. R. MATEJČIĆ, *Pregled kulturno-povijesnih spomenika Vinodola*, "Vinodolski zbornik" 3, Crikvenica 1983, 330.

⁴¹ Na neke nepravilnosti u tekstu upozorio je već dr. Mirko Valentić. Također je naveo da je slovo N pisano "preokrenuto". M. VALENTIĆ, *Kameni spomenici Hrvatske*, Zagreb 1969, 149.

⁴² J. BRUNŠMID, *Kameni spomenici hrvatskoga narodnoga muzeja u Zagrebu*, "Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva", NS, XII, Zagreb 1912, br. 843, 151-153.

⁴³ Objavljen je u nekim katalozima Hrvatskog povijesnog muzeja (prije Povijesni muzej Hrvatske): M. VALENTIĆ, *Kameni spomenici Hrvatske*, Zagreb 1969, kat. br. 97, 148-149; *Prošlost i baština Vinodola*, Zagreb 1988, kat. br. 45, 111; V. BRAJKOVIĆ, *Grbovi, grbovnice, rodoslovlja*, Zagreb 1995, kat. br. 232, 135; *Museum 1846-1996*, Zagreb 1996, kat. br. 7, 22. Publiciran je još kod: J. BALOGH, *A márvány Madonnák mestere*, Budapest 1980, sl. 1, 78; *Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn 1458-1541*, Wien 1982, kat. br. 354, 387, 389; R. MATEJČIĆ, 1983, 330, *Sveti Juraj u slici i riječi*, Muzeji Hrvatskog zagorja - Muzej seljačkih buna, Gornja Stubica 1999, 6.

smiješkom na usnama i naglašenom bradom. Veo na glavi malo je zabačen, otkriva kosu i dio lijevog uha. Odjeća je pritegnuta nabranim pojasom, a lijevi rukav koji izviruje ispod plašta ima raspor s dva sitna gumba. Punašno Dijete kao da poskakuje uz desnu stranu Majke s obrazom priljubljenim uz njen. Lice mu je nasmiješeno, oči rastvorene, brada naglašena a kosa raskuštrana. Desnom nogom stoji na ukrašenom jastuku s rasporenom navlakom ispod koje se nazire romboidni ukras. Ugao jastuka je pritegnut i završava resama. Djetetova desna ruka ravno je pružena, a od lijeve ruke vide se samo vršci prstiju na Majčinu vratu. Majčina lijeva ruka raširenih prstiju dodiruje lijevu nogu Djeteta, dok su prsti desne ruke s lijepo oblikovanim noktima i uzdignutim palcem smješteni na njegova leđa. Donji dio Isusova tijela prekriva perisoma vezana u čvor na desnom boku. Glave Djeteta i Majke uokviruju aureole. Djetetova je, kako je lijepo opisao dr. Cvito Fisković, ukrašena laticama. Nad njihovim glavama dva razigrana krilata putta obavijena velima drže reljefno postavljenu krunu ukrašenu ljiljanima. Uz donji rub krune čita se natpis: AVE * REGIIA * CELORVM *. Krunu pridržava kljunom izuzetno lijepo oblikovana golubica (Sv. Duh) čiji rep poput akroterija probija okvir ploče. Na perima repa i na rubnim perima krila opaža se točkasti uzorak karakterističan za majstora Riccija. Desni okomiti rubovi prijestolja ukrašeni su girlandom s voćem i peterolatičnom rozetom dok su vodoravni rubovi prijestolja i Marijina plašta ukrašeni vrstom vegetabilna ukrasa.

Reljef je u dobrom stanju. Nekada se nalazio uzidan u lučno oblikovanu nišu nad južnim vratima crkve koja je odgovarala njegovim mjerama.⁴⁴ Nakon povratka reljefa s izložbe Tisuću godina hrvatske skulpture održane 1991. godine u Zagrebu, smještena je na zid s desne strane crkvenog svetišta. U znanstvenoj literaturi spominje se više puta.⁴⁵

Već je Radmila Matejčić uočila sličnosti između hreljinskog svetohraništa i bibriskog reljefa. Glava anđela na podnožju svetohraništa slična je Kristovoj glavi. "Bucmasta je nasmijanih usta s urezima", dok "ornament spuštene girlande niz pilastar odgovara girlandi spuštеноj niz bočni rub Bogorodičinog prijestolja". Osim toga, "jednako je na tom naslonu oblikovana rozeta kao i na ornamentu vodoravnog friza arhitrava svetohraništa." Kao zanimljivost istakla je podudarnost u pisanju slova N s obrnutom kosom crtom na oba reljefa. "Stoga je godina 1491. dragocjena datacija koju nam pruža hreljinsko svetohranište. Znači da možemo datirati i bibriski reljef Bogorodice s Kristom na konac XV. stoljeća."⁴⁶

Prema dr. Balogh, bibriski reljef je replika reljefa Madone s Djetetom koji se nalazi u Pistoji u Museo Civico.⁴⁷ Reljef iz Pistoie uvršten je među ona Riccijeva djela koja su rađena po uzoru na Madonnu Solarolo, kopiju izgubljenog reljefa Desiderija da Settignana.⁴⁸

⁴⁴ Možda je na to mjesto prenesen s glavnog portala u vrijeme proširenja i obnove crkve. Nad ulaznim vratima, a osobito u luneti glavnog portala još od vremena romanike, a posebno u doba gotike i renesanse, postavljanje lika Bogorodice bilo je skoro obvezno. R. MATEJČIĆ, 1983, 328.

⁴⁵ C. FISKOVIĆ, 1959, 39-42, sl. 3; R. MATEJČIĆ, 1983, 328-331, slika str. 329; I. FISKOVIĆ, 1991, 72; Isti, 1997, 203, slika str. 190.

⁴⁶ R. MATEJČIĆ, 1983, 330, 331.

⁴⁷ J. BALOGH, 1980, 86.

⁴⁸ J. BALOGH, 1966, 506.

Naručitelj reljefa bio je Bernardin Frankopan koji je nakon smrti kralja Matije uspio zauzeti Bribir i zadržati ga u svom posjedu sve do smrti.⁴⁹ Za Bribir i 1491. godinu vezuje se još jedna zanimljivost. Pektoralni romanički križ krbavskih biskupa, poznatiji po majstoru Milonji, dobio je šesterolatično podnožje s nodusom. Glagoljski natpis na dnu bilježi: "1491. Beše va to vreme Jurko Andrijić kaštald."⁵⁰

Reljef Majke Božje s Djetetom u stubištu kuće u Vlatkovićevoj ulici 20 u Senju

Giovanni Ricci, 1491. godine

Vapnenac, 60 x 35 x 11 cm

Ploča je u obliku uspravljene pačetrovine na kojoj je u plitkom reljefu islesan lik Majke Božje s Djetetom veoma sličan bribirskom reljefu. Stav Marije i Djeteta je isti. Majka drži Dijete koje se licem priljubilo uz njen obraz. Ruke Djeteta i Marije na isti su način oblikovane. Ista raščupana Isusova kosa, veo kojim je pokrivena Marijina glava, ista odjeća i nabrani pojas. Podudaraju se linije glave i vrata u Marije, sjetan izražaj lica, blagi osmijeh i ispupčena bradica ispod usana. Glave su rubljene aureolama. Marijinu kljunom pridržava golubica (Sv. Duh). Reljefi se razlikuju jedino po ornamentici i u rješenju pozadine. Na dva kandelabra, od kojih se desni vidi u cijelosti, obješena je girlanda s voćem koju dijelom prekriva Marijina glava. Dio reljefa uz lijevi donji rub djeluje nedovršeno. Na reljefu nema tragova oštećenja. Međutim, u brazdama i udubinama vide se ostaci vapna ili bijele boje koju bi trebala ruka stručnjaka odstraniti, a reljef očistiti i konzervirati.

O reljefu se ništa ne zna. Čudno je što ga najbolji poznavalac senjskih stari- na prof. Pavao Tijan nije uvrstio u svoj vodič.⁵¹ Ni prof. Gjuro Szabo ga ne spominje.⁵² Fotografiju reljefa objavila je Melita Viličić uz kraći komentar o izvanrednom reljefu renesansnog karaktera.⁵³ Fotografije reljefa objavljene su u dva vodiča bez detaljnijih podataka i naznake gdje se nalazi.⁵⁴ Blaženka i Enver Ljubović uvrstili su snimak reljefa u svoju knjigu⁵⁵ s podacima o vrsti kamena iz kojeg je izrađen, o dimenzijama, adresi gdje se nalazi i o vremenu u kojem je nastao.

Današnji vlasnici kuće u Vlatkovićevoj ulici 20, gg. Stjepan Vukelić i Marko Tomljanović tvrde da je reljef ugrađen u zid stubišta barem 200 godina. U Vlatkovićevoj ulici bile su nekada dvije crkvice, crkva sv. Marije Magdalene i crkva sv. Roka.⁵⁶ Možda je za jednu od tih crkvica izrađen reljef Madone s Djetetom, a nakon njihove sekularizacije premješten je u stubište privatne kuće.

⁴⁹ E. LASZOWSKI, 1923, 221, 223.

⁵⁰ *Prošlost i baština Vinodola*, katalog izložbe, Zagreb 1988, kat. br. 208, 139.

⁵¹ P. TIJAN, *Senj kulturno-historijska šetnja gradom po priloženom tlocrtu*, Zagreb 1931.

⁵² GJ. SZABO, *Arhitektura grada Senja*, u: *Hrvatski kulturni spomenici I, Senj*, JAZU, Zagreb 1940, 35-51.

⁵³ M. VILIČIĆ, *Arhitektonski spomenici Senja*, "Rad JAZU", knj. 360, 1971, 125, sl. 207.

⁵⁴ A. GLAVIČIĆ, *Vodič po Senju i okolici*, Rijeka, 1974, 27; M. GALIĆ, *Senj grad i okolica*, Zagreb 1998, 49.

⁵⁵ B. LJUBOVIĆ, E. LJUBOVIĆ, *Grbovi i natpisi na kamenim spomenicima Senja*, Senj 1996, 64, sl. 75.

⁵⁶ M. VILIČIĆ, 1971, 110, 111.

G. Ricci, Madona s Djetetom, 1491., Senj, stubište kuće
u Vlatkovićevoj ul. 20

Majstor Giovanni Ricci koncipirao je to djelo slično bribirskom reljefu. Naravno, mramor i vapnenac u obradi daju potpuno drugačije efekte. Bribirska Madona s Djetetom djeluje profinjeno, prozračno, jednom riječju savršeno. Međutim, senjski reljef osvaja ljupkošću Marijina lika, blagim meditativnim izrazom lica i prisnom toplinom Djeteta i Majke. Majstor je kao eklektik Desiderijevoj oblikovnoj lirici pridodao ornamentalne motive Antonija Rossellina.

A. Rossellino, Madona s djetetom, kraj 15. stoljeća,
samostan Sv. Frane, Šibenik

Reljef Sv. Trojstva u senjskoj katedrali Blažene Djevice Marije

Giovanni Ricci, 1491.

Vapnenac, 130 x 104 cm

Ploča je u obliku uspravljene pačetvorine s prikazom Sv. Trojstva po ikonografskoj shemi "Prijestolja milosti".⁵⁷ Bog Otac sjedi na monumentalnom prijestolju. Lice je pravilno oblikovano s otvorenim očima, ravnim nosom, punim

⁵⁷ Bog Otac sjedi na prijestolju, rukama drži križ s raspetim Kristom a na prsima stoji golubica koja označava Duha Svetoga. *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb 1979, 485.

G. Ricci, Prijestolje milosti, 1491., katedrala Blažene Djevice Marije, Senj

usnama, dugom valovitom kosom i bradom. Lice je ozareno osmijehom. Oko glave je aureola. Na prsima je golubica koja kljunom pridržava aureolu Raspetoga. Bog Otac drži vodoravnu gredu križa s pažljivo modeliranim palčevima s gornje strane i s po četiri savinuta prsta s donje strane grede. Odjeven je u plašt ukrašen uzorcima uokvirenih palmeta. Jastuk na kojem sjedi cilindrična je oblika ukrašen dijelom romboidnim uzorkom. Stegnuti rubovi jastuka završavaju resama. Nabori odjeće prate obline koljena, a noge su smještene bočno na usku pregradu s dvorednim natpisom. Krist je prikazan kao patnik, glave nagnute ulijevo, s predugim rukama koje su dlanovima pribijene na gredu. Oko bedara ovijena je perisoma vezana lijevo u čvor. Prekrižene noge pribijene na dio okomite grede probijaju sve prepreke i dijele donji dio ploče u dva dijela. Gornji naslon prijestolja ima oblik izvijenih voluta, čiji su krakovi ispunjeni valovitim crtama. Gornji krajevi voluta završavaju rozetama u kolutovima o koje su ovješene girlande s voćem. Središnju lučnu girlandu prekida glava Boga Oca. Rubovi sjedala prijestolja ukrašeni su listovima akantusa, a rukohvat uzorcima užeta, ovulusa i zrnaca. Na pregradi reljefa nalazi se

dvoredni latinski natpis koji glasi: TE/MP/ORE * IOBILIV/M/ * GHASPARIS * DEPOITHE * ET * LODOVICY * PEROVICH * CAS/ TAL /DORVM/ EIVS-DEM ECCLESIE * FACTVM FVIT P/ER/ EOS * HOC * OPVS * 1491.

U podnožju reljefa nalaze se dva grba. Lijevi, obitelji de Ponte,⁵⁸ a desni, obitelji Perović.⁵⁹ Grbovi su smješteni u renesansni štit zašiljen u donjem dijelu, a u gornjem valovito uzdignut. S vanjske strane štitova vijore uske valovite vrpce.

Reljef je spomenut u nekim publikacijama.⁶⁰

Reljef je izrađen 1491. godine za crkvu Sv. Duha. Naručitelji su bili kastaldi (upravitelji) crkve Gašpar de Ponte i Ludovik Perović. Crkva se nalazila izvan gradskih zidina.⁶¹ Iz obrambenih razloga i gradnje utvrde Nehaj srušeni su crkva Sv. Duha i samostan sv. Franje. Prema Kukuljeviću reljef se nalazio na zidu porušene crkve Sv. Duha.⁶² Nova crkva Sv. Duha spominje se sredinom 16. stoljeća, te u 17. i 18. stoljeću. Prema planu iz 1763. godine nalazila se na današnjem trgu Cilnica uz franjevački samostan. Godine 1856. crkva je sekularizirana a reljef Sv. Trojstva ugrađen je u zid groblja sv. Petra.⁶³ Senjski biskup Mirko Ožegović dao je godine 1865. uzidati reljef na čeonu zid pobočne lađe u kapeli Majke Božje od Ružarija.⁶⁴ Kako je crkva 1943. godine teško nastradala u bombardiranju, nakon obnove, reljef je smješten na zid desne pobočne lađe.⁶⁵ Melita Viličić smatra da taj izvanredno suptilan reljef fine kompozicije spada nesumnjivo u najljepša i umjetnički najvrijednija djela što su sačuvana u Senju.⁶⁶

Reljef je oštećen. Veća napuklina nazire se na desnom gornjem dijelu, a manja na lijevom donjem uglu. Ta se oštećenja vide već i na starim fotografijama,⁶⁷ što znači da ne potječu iz vremena Drugog svjetskog rata.

Napomenuli smo već da je dr. Cvito Fisković pripisao reljef Sv. Trojstva kao i hreljinsko svetojhranište Tommasu Fiambertiju, što podrazumijeva kao autora

⁵⁸ Grb se sastoji od osvojenog lava okrenutog udesno. U prednjim šapama drži kruhove. Donja lijeva šapa je uzdignuta, a desna je smještena na ogradu mosta. Most je lučno oblikovan, a voda je označena valovitim crtama.

⁵⁹ Manji trokutasti štit podijeljen je kockama, a na njemu je turnirska kaciga s perima i plaštem.

⁶⁰ Spomenut je u vodičima Pavla Tijana, Ante Glavičića i Milana Galića. Natpis je objavio Ivan Kukuljević, *Nadpisi sredovječni i novovjeki na crkvah, javnih i privatnih sgradah itd. u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb 1891, 238, br. 793. Komentirao ga je Gjuro Szabo, 1940, 39-40, 61, sl. 34. Iscrpne podatke o reljefu priopćila je Melita Viličić, 1971, 101, 108-109, 119.

⁶¹ M. VILIČIĆ, 1971, 108.

⁶² I. KUKULJEVIĆ, 1891, 238, br. 793. Isti navodi još jedan natpis koji se nalazio u crkvi Sv. Duha nad vratima, a potječe iz 1496. godine. Radi se vjerojatno o novoj crkvi Sv. Duha unutar gradskih zidina u koju je natpis prenesen. On se odnosi na oproste od grijeha, ali navodi kao rektore crkve Gašpara de Ponte i Ludovika Perovića, 238-239, br. 794.

⁶³ M. VILIČIĆ, 1971, 108.

⁶⁴ M. VILIČIĆ, 1971, 101.

⁶⁵ M. VILIČIĆ, 1971, 103.

⁶⁶ M. VILIČIĆ, 1971, 108.

⁶⁷ Gj. SZABO, 1940, sl. 34.

Giovannija Riccija. Reljef je doista veoma zanimljiv i sadržajno bogat. Isprva izaziva dojam prenatrpanosti što poslije zamjenjuje uvjerenje o značajkom i vještom rasporedu figura, ornamentike i grbova na relativno malom prostoru. U kompoziciji drži se sheme hreljinskog svetohraništa s rasporedom grbova na donjoj površini. U središnji prostor smjestio je složenu temu "Prijestolja milosti" s dva važna lika od kojih je punijom reljefnom obradom istakao raspetog Krista. Bogu Ocu dao je značajke svjetovnog vladara po raskošnoj odjeći i po neobičnom prijestolju. Među dekorativne motive dodao je i girlandu s voćem koja je zajednička svim ranijim reljefima. Savijeni prsti oko poprečne grede podsjećaju na prste Madona koje grle svoje Dijete. Perisoma Kristova vezana je u čvor na isti način kao kod djeteta Isusa na bribirskom reljefu. Grbove je izradio jasno i pregledno kao što je to učinio u Hreljinu. U senjskom natpisu ponovo se javlja slovo N s obrnutom poprečnom crtom, a slovo Y u imenu Lodovicy ima isti oblik kao u imenu Yesu. Godina 1491. na oba reljefa klesana je na isti način. Zanimljiv je lik golubice koji se javlja tri puta u sličnoj izvedbi. Na njenim krilima nema točkastog uzorka kojim su označena krila bribirske golubice i hreljinskog anđela. Ipak, oblik ptica i raspored perja ukazuju na istu ruku.

Svetohranište u senjskoj katedrali Blažene Djevice Marije

Nepoznati majstor, oko 1491. godine
Vapnenac, 110 x 51 cm.⁶⁸

Svetohranište ima oblik uzdignute pačetvorine, a u konstrukciji slijedi djela izrađena u duhu firentinske renesanse. Sastoji se od arhitrava s lunetom smještenog na dva pilastra koji flankiraju otvor i podnožja s profiliranim vijencem. Arhitrav je ukrašen viticama i cvijećem. Uz donji rub je zrnati ukras na vrpci, a uz gornji rub stilizirani motiv listova. Luneta je rubljena motivom užeta s po dvije rozete uz donji rub. Akroterij čine jedna veća i dvije manje rozete. Unutar lunete je kalež s hostijom i oznakom IHS. Na kapitelima pilastra nalazi se imitacija ukrasa s hreljinskog svetohraništa, a stupove popunjavaju ukrasi palmeta i rozeta. Palmete su na dva mjesta uokvirene. Podnožje svetohraništa ispunja nasmiješena glavica anđela s rozetom u kosi smještena na široko rastvorena krila.

Svetohranište je u dobrom stanju. Jedino smetaju novija, neadekvatna bakrena vrata ukrašena iskucavanjem koja zatvaraju otvor. Svetohranište je vjerojatno izrađeno za senjsku katedralu. Nekada se nalazilo uzidano lijevo od glavnih sakristijskih vrata u lijevoj pobočnoj lađi⁶⁹ u kapeli Majke Božje od Sedam Žalosti.⁷⁰ Nakon obnove katedrale uzidano je u zid desne pobočne lađe s lijeve strane reljefa Sv. Trojstva.

Svetohranište je djelo nekog Riccijevog učenika ili pomoćnika. Nevješto se koristi majstorovim ukrasima s kapitela hreljinskog svetohraništa ili uokvirenom

⁶⁸ Prema P. TIJAN, *Grad Senj u povijesti i kulturi hrvatskog naroda. Hrvatski kulturni spomenici* I. Senj, Zagreb, JAZU, 1940, 61.

⁶⁹ P. TIJAN, 1940, 40, 61, bilj. 33.

⁷⁰ M. VILIČIĆ, 1971, 103.

Majstor iz kruga G. Riccija, Svetohranište, oko 1491.,
katedrala Blažene Djevice Marije, Senj

palmetom s plašta Boga Oca na reljefu Sv. Trojstva. Ukras vitica i cvijeća na arhitravu nevjesto slijedi ukrase s ruba plašta bribirske Madone. Glava anđela na podnožju također je neuspjeli pokušaj nasljedovanja majstora. Učinak je slab, lice grubo, smiješak usiljen, a stavljanje krila u prvi plan nelogično rješenje za popunjavanje prostora. Ovaj se majstor nije dokazao ni proporcijama arhitektonsko-konstruktivnih elemenata svetohraništa, niti izborom dekorativnih motiva.

Majstor iz kruga G. Riccija, Svetohranište uzidano u pročelje nekadašnje crkve sv. Roka, oko 1491.

Svetohranište uzidano na pročelje nekadašnje crkve sv. Roka u Senju

Nepoznati majstor, oko 1491. godine

Svetohranište je izrađeno od vapnenca, a prema objavljenoj fotografiji⁷¹ sastoji se od dva pilastara s visokim profiliranim bazama između kojih se nalazi glava kerubina. Kapiteli pilastara umjesto arhitrava nose trokutasti zabat s dvije ukošene glavice kerubina. Između njih nalazio se vjerojatno kalež iznad kojeg je smješten križ. Stupovi pilastara ispunjeni su vazama iz kojih izlaze listovi palmeta. Ukras zdesna nije istovjetan ukrasu s lijeve strane. Dekoraciju na ostalim dijelovima svetohraništa nije moguće prepoznati.

⁷¹ M. VILIČIĆ, 1971, sl. 161.

Svetohranište je danas skoro potpuno uništeno. Senjska bura i današnje ekološke prilike učinile su svoje.

U literaturi o njemu nema puno podataka. Prof. Tijan smatra da je tabernakul srodan renesansnom svetohraništu iz senjske katedrale.⁷² Nekada se nalazilo u crkvi sv. Roka na dnu Vlatkovićeve ulice.⁷³

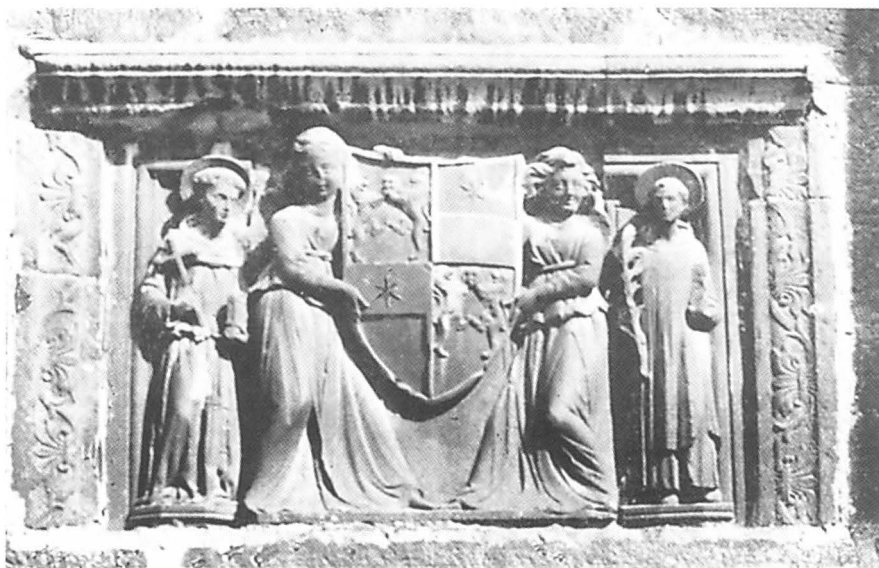
Izradio ga je jedan od pomoćnika Giovannija Riccija. Nelogične je konstrukcije s obzirom na nedostatak arhitrava. Dekoracija nije osobito inventivna, a današnje stanje ne omogućuje ocjenu njegove kvalitete.

Frankopanski grb na pročelju crkve sv. Franje u Senju

Oštećen u bombardiranju 1943. godine, Giovanni Ricci, 1491. godine.

Mramor, ulomak lijevog anđela: 48 x 31 x 12 cm,

ulomak desnog anđela: 42 x 28 x 12 cm.⁷⁴

G. Ricci, Frankopanski grb naknadno uložen u reljef s redovnicima, 1491., s pročelja crkve sv. Franje uništene u bombardiranju 1943.

Od reljefa sačuvana su dva ulomka s draperijom odjeće i dijelom štita, Muzej sakralne umjetnosti, Senj.

⁷² P. TIJAN, 1940, 40, 60, bilj. 33.

⁷³ M. VILIČIĆ, 1971, 111, sl. 161.

⁷⁴ Podaci preuzeti iz kataloga: *Mir i dobro, Umjetničko i kulturno naslijeđe hrvatske franjevačke provincije Sv. Ćirila i Metoda*, Galerija Klovićevi Dvori, Zagreb 2000, kat. br. 301, tekst Diane Vukičević-Samaržija.

Na reljefu su dva ženska lika pridržavala četverodijelni štit. U poljima štita po dva puta prikazani su stari frankopanski grb sa šesterokrakom zvijezdom i novi grb s osvojenim lavovima kako lome kruhove. Ženski likovi bili su odjeveni u lepršavu, dvodijelnu odjeću pritegnutu u struku nabranim pojasom. Stajali su u iskoraku spojenih nogu, a nabori sukanja lepezasto su se spuštali prema tlu.

Prof. Tijan navodi da reljef "potječe iz porušene franjevačke crkve koju su gradili Frankapani", a bio je ugrađen s desne strane portala nove crkve sv. Franje.⁷⁵ Crkva je bila izgrađena 1559. godine, o čemu je svjedočio reljef s natpisom i grbom kapetana Ivana Lenkovića.⁷⁶ Frankopanski grb na fasadi nove crkve bio je uložen u reljef s dva redovnika (vjerojatno sv. Franjo Asiški i sv. Antun Padovanski) koji su pripadali reljefu drugog sadržaja. Kada se dogodilo spajanje dvaju reljefa u jedan, nije poznato. Naručitelj reljefa s frankopanskim grbom bio je zasigurno Bernardin Frankopan, a reljef vjerskog (franjevačkog) sadržaja naručili su vjerojatno franjevci za staru crkvu sv. Franje.

Na hreljinskom svetohraništu modelacija draperija, unatoč tvrdoći vapnenca, slična je obradi draperija ženskih likova senjskog frankopanskog grba. Lice lijevog lika podsjeća po punoći obraza, ispupčenoj bradici, obliku usana i smiješku na senjsku Madonu. Desni lik po načinu oblikovanja lica, po njegovom izražaju, kao i po vrpci na čelu podsjeća na lice hreljinskog anđela. Tijela lavova na hreljinskom grbu, lav na grbu Gašpara de Ponte i lavovi na senjskom štitu slično su oblikovani. Nema razloga sumnjati da je grb izradio Giovanni Ricci. Time je on dokazao da uz lijepe Madone vješto izvodi skladne heraldičke kompozicije.

Lavlje dvorište u Senju

Preradovićeva ulica 2, nepoznati majstori, kraj 15. stoljeća

Ime je dobilo po konzolama u obliku lavljih glava koje s dvije strane podupiru gornju terasu. Glave su različito oblikovane. Treću lijevu stranu terase drže dva luka koji se oslanjaju na kraće stupove s robusnim kapitelima. Na kapitelima su volute, gotički koncipirane glavice anđela i uzdignuti listovi s akantusovim listom u sredini. Rubovi lukova ukrašeni su prepletenom vegetabilnom ornamentikom i motivom zubaca sa zatvorenim utorima. Na zidnoj površini između lukova smještena je lijepo oblikovana girlanda s voćem. Voće je vezano u snopove, a vrpce koje ih vezuju izvijene su u obliku slova S. Na četvrtoj strani dvorišta nalazi se stubište čija je svaka stuba s vanjske strane ukrašena školjkama.

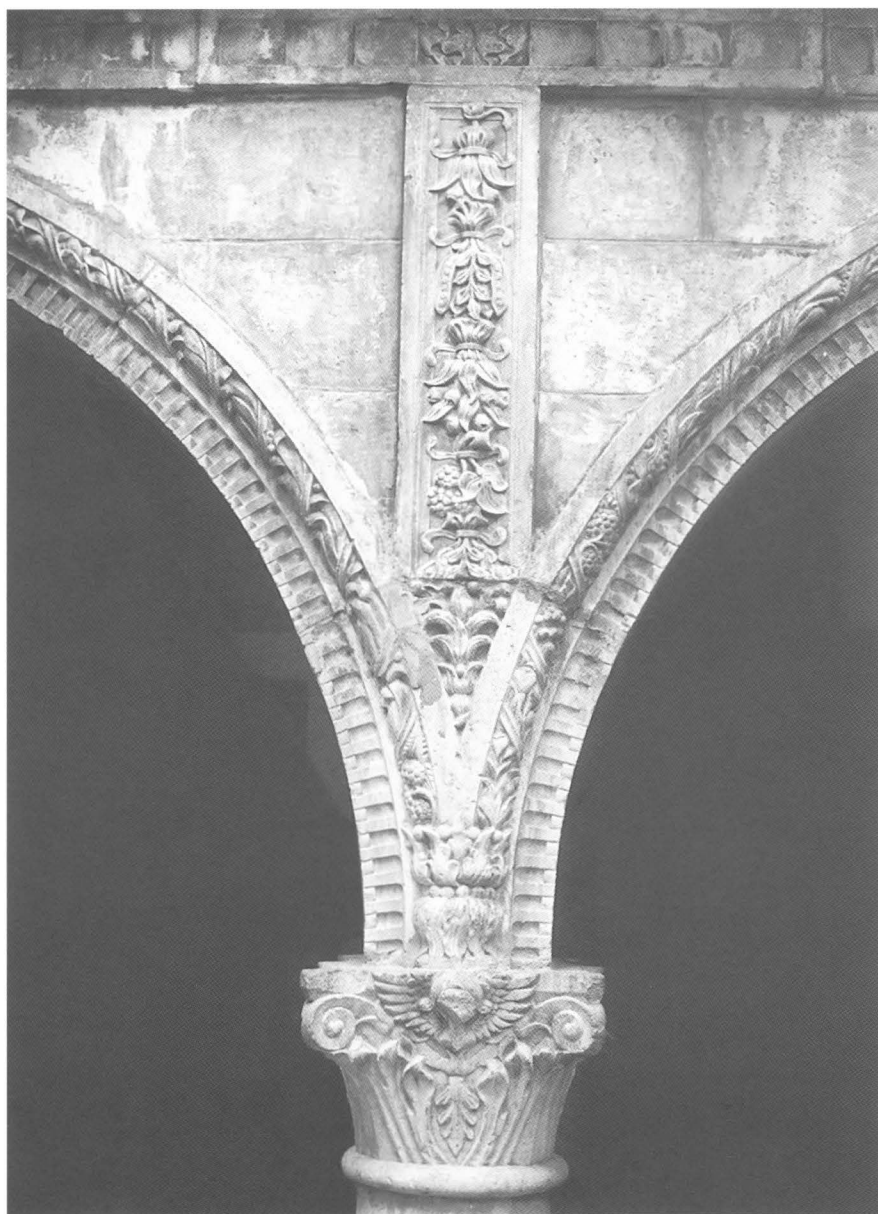
U literaturi spominje ga P. Tijan i M. Viličić.⁷⁷ Tadašnji vlasnik kuće i naručitelj gradnje zasada je nepoznat.

Među izvođačima ukrasa zapaža se nekoliko majstora. Primjerice, kapiteli su izrađeni vješto, konzole s lavljim glavama duhovito, a vegetabilni ukras lukova, girlanda s voćem, zupci i školjke veoma kvalitetno.

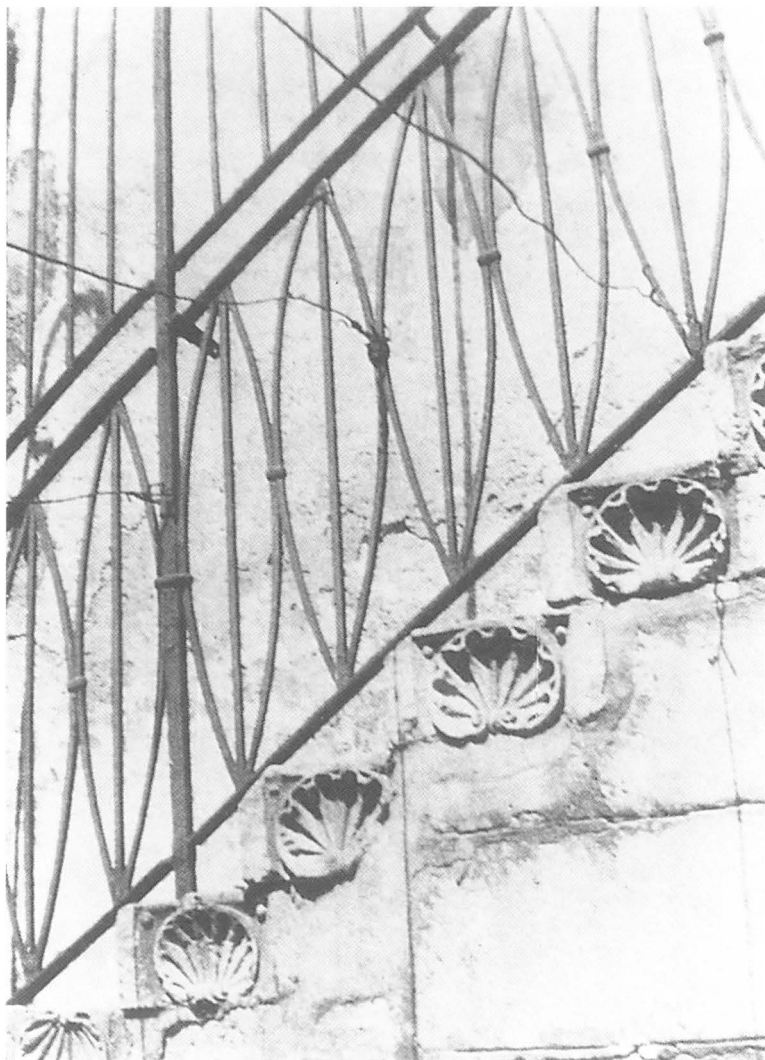
⁷⁵ P. TIJAN, 1940, 71, 42.

⁷⁶ M. VILIČIĆ, 1971, 105, 118, bilj. 135.

⁷⁷ P. TIJAN, 1931, 38, sl. 14; 1940, 46, 67, bilj. 63; M. VILIČIĆ, 1971, 125, sl. 199-206.

Majstori iz kruga G. Riccija, Lavlje dvorište, Senj

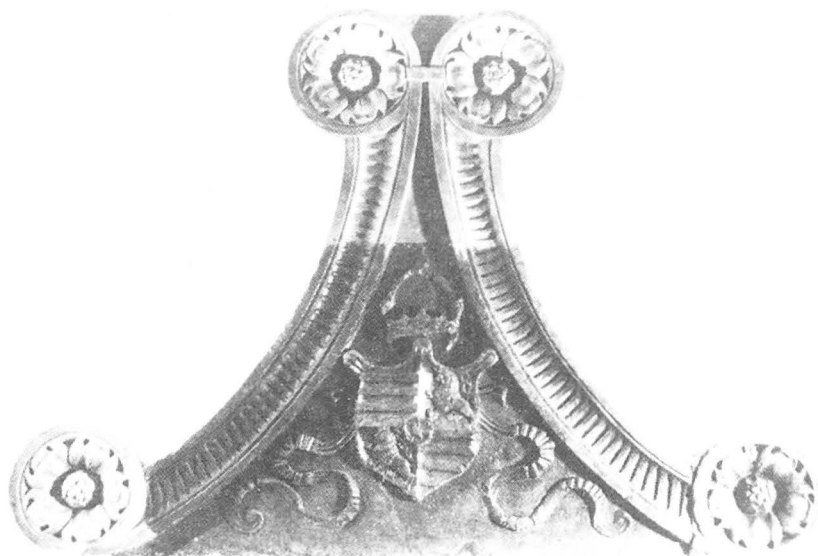

Majstor iz kruga G. Riccija, Ukraš školjki na stubištu "Lavljeg dvorišta", Senj

Zaključak

Dr. Balogh navela je sve značajke hreljinskog svetojaništa koje ga povezuju s majstorom Riccijem i njegovim djelima na tlu Mađarske. U prvom redu to je glavica anđela na podnožju i način izvedbe njegovih krila. Po izražaju glavica je slična središnjem kerubinu na ulomku iz Nagyvázsonya. Tu su rozete spojene listovima na gornjoj gredi kakve se javljaju na građevnim ulomcima u Budimu i Višegradu. Giralanda s voćem na pilastru svetojaništa slična je onima na ogradnim pločama višegradske donje fontane. Osim toga, na aureoli Madone iz Višegrada susreće se isti oblik peterolatičnih rozeta i osmerokrakih zvijezda.

Madonu s djetetom iz Bribira povezuje s hreljinskim svetojstvom sličnost lica anđela i maloga Isusa, točkasti uzorak na krilima golubice i anđela te ornamentalni detalji (girlanda, rozeta i zvijezde na jastuku). Glavica bibriskog Isusa odgovara prvom gornjem kerubinu s ulomka iz Nagyvázsonya. Pri usporedbi s višegradskom Madonom opaža se sličnost u oblikovanju Madonina lika, u liniji glave i vrata, vela na glavi, kose i uha, u oblikovanju nabora odjeće i pojasa, u sličnosti lijeve ruke raširenih prstiju i u oblikovanju noktiju. Aureole na dječjim glavama ukrašene su laticama. Dječji likovi raščupane kose stoje na sličnom jastučiću. Slična modelacija pramenova nalazi se na ulomku reljefa s ostatkom andeoske glavice koja potječe iz budimske kraljevske palače. Desni putto koji drži krunu na bibriskom reljefu po stavu i po velu koje ga obavija podsjeća na lik malog Herakla s donje višegradske fontane.

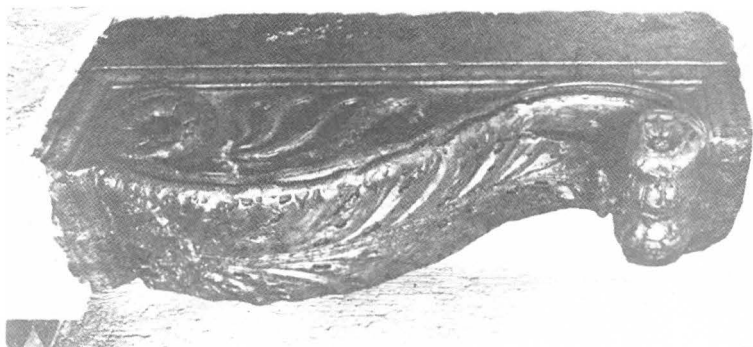

Radionica G. Riccija, Građevni ulomak s Korvinovim grbom iz budimske kraljevske palače, Budimpešta, Budapesti Történeti Múzeum

Senjska Madona s Djetetom oblikovana je slično bibriskoj i sve podudarnosti koje smo naveli pri usporedbi s višegradskom Madonom odnose se i na ovaj reljef. Osim toga, lijeva noga maloga Isusa oblikovana je na isti način kao dječja noga na ulomku iz budimske kraljevske palače i kao desna noga Djeteta na reljefu berlinske Madone.

Na reljefu Sv. Trojstva najviše je podataka o majstorovom boravku u Mađarskoj. Motiv uokvirene palmete na plaštu Boga Oca nalazi se i na jastuku višegradske Madone. Jastuk na kojem On sjedi na isti način je stegnut u čvor s resama. Voćne girlande ovješene su o kolut kao i na pločama višegradske fontane. Naslon prijestolja u obliku izvijenih voluta podsjeća na arhitektonski ukras iz budimske kraljevske palače. Ukras se sastoji od dva luka čije su unutarnje površine

kanelirane. Na krajevima lukova nalaze se rozete zatvorene kolutima. Gornje rozete su spojene, a donje razmaknute. Između njih smješten je štit s Korvinovim grbom ukrašen valovitim vrpčama. Oblik štita i vrpce podsjeća na senjske grbove. Sjedalo prijestolja ukrašeno je na rubovima uzlaznim motivom akantusova lišća. Mramorni ulomci ukrašeni istim motivom, nadežni na području kraljevske palače u Budimu, identificirani su kao konzole kamina.⁷⁸ Na rukohvatu prijestolja vide se ukrasi užeta, ovulusa i zrnaca kojima su klesari najčešće ukrašavali građevne elemente. Perisoma vezana u čvor na desnom boku Rasketoga javlja se još i kod bibriskog Isusa. Pojas vezan u čvor nalazimo kod Djeteta berlinske Madone kao i na ulomku ženskog lika pronađenog na prostoru budimske kraljevske palače.

Radionica G. Riccija, Konzola s listom akantusa, iz budimske kraljevske palače, Budimpešta, Budapesti Történeti Múzeum

Hreljinsko svetojhranište i reljef Sv. Trojstva povezuje istovjetni raspored kompozicije. U oba slučaja na podnožje reljefa smješteni su grbovi naručitelja. Sličan primjer nalazimo na reljefu Madone s Djetetom iz Berlina. Ovalni reljef uokviren andeoskim glavicama smješten je na podnožje s glavicom anđela koju flankiraju dva prazna šesterostrana štita.

Dr. Balogh navodi da je Giovanni Ricci imao u radu nekoliko prepoznatljivih karakteristika. Često je probijao zadane okvire svojih reljefa. Osim toga, na istom djelu koristio je dva izvedbena načina, plošni prikaz i visoki reljef.⁷⁹ Ove značajke opažamo na bibriskom reljefu gdje rep golubice probija gornji rub mramorne ploče. Na reljefu Sv. Trojstva noge Rasketoga prelaze na prostor podnožja. Vještinu u klesanju dokazao je na bibriskom reljefu. Krilati putti i naslon prijestolja izrađeni su plošno dok su Majka i Dijete, osobito u donjem dijelu klesani u punoj debljini mramora. Time je dobio na prostornosti, na odmaku pozadine od prvog plana što je naglasio reljefnim postavom krune i voluminoznošću golubice.

⁷⁸ Isti uzlazni motiv akantusovog lista nalazi se na reljefu Madone s Djetetom u Colle Val d'Elsa pripisanom majstoru mramornih Madona (P. SCHUBRING, *Die italienische Plastik des Quattrocento*, Berlin - Neubabelsberg 1919, sl. 218, str. 166.). Ukrašen se nalazi na rubu sjedala prijestolja jednako kao i na reljefu Sv. Trojstva u senjskoj katedrali.

⁷⁹ J. BALOGH, *Mátyás király és a művészet*, Budapest, Magvető, 1985, 235.

Majstor iz kruga G. Riccija, Ulomak ženskog lika, 1480-1490,
iz budimske kraljevske palače, Magyar Nemzeti Galéria

Na Prijestolju milosti razlikujemo tri oblikovne razine. Prva razina s prijestoljem, likom Boga Oca i grbovima na podnožju, srednja s vodoravnom gredom i dijelom okomite grede križa i konačno najviša s tijelom Spasitelja. Golubica (Sv. Duh) povezuje ove razine u oblikovnu i sadržajnu cjelinu.

Svetohranište za senjsku katedralu izradio je Riccijev pomoćnik. Preuzeo je ukrasne motive svog učitelja (andeoska glavica, palmete, vitice s cvijećem), ali nije dostigao kvalitetu Riccijeve izvedbe. Vjerojatno je isti majstor izveo ukras na rubu plašta bribirske Madone (vitice s cvijećem) i ukras na rubu plašta senjske Madone (izmjenično postavljene palmete) sličan na ulomku nadvratnika iz budimske kraljevske palače. Motiv zrnaca na vrpci s donjeg ruba arhitrava i motiv užeta koji rubi lunetu nalazimo i na ulomcima iz Višegrada.

Svetohranište uzidano u pročelje crkve sv. Roka ukrašeno glavicama kerubi- na moglo bi se povezati s majstorom krstionice samostanske crkve u Óbudi (Starom Budimu). S obzirom na stanje svetohraništa ova usporedba je moguća samo kao pretpostavka.

Natpise na reljefima izvodio je vjerojatno jedan od pomoćnika majstora Riccija. Natpis na hreljinskom svetohraništu, na reljefu bribirske Madone s Djetetom (na kruni) i na reljefu Sv. Trojstva povezuje pogrešno klesano slovo N s obrnuto postavljenom kosom crtom. Način klesanja slova Y sličan je na hreljinskom natpisu kao i na natpisu reljefa Sv. Trojstva. Slova istog tipa javljaju se i na budimskim ulomcima.

Radionica G. Riccija, Ulomak nadvratnika s palmetama, iz budimske kraljevske palače, Budimpešta, Budapesti Történeti Múzeum

Majstor iz kruga G. Riccija, Ulomak glavice kerubina s krstionice, između 1470. i 1480., Óbuda, Budimpešta, Budapesti Történeti Múzeum

Na ukrašavanju "lavljjeg dvorišta" u Senju radilo je više majstora. Analogije za kapitel s volutama i anđelom nisu nađene kao ni za girlandu s voćem. Na kapitelu pilastra budimske kraljevske palače nalazimo slično oblikovanu volutu u kombinaciji s motivom ovulusa, bisera i kanelura sa zatvorenim utorima. To dokazuje da su klesari pojedine ukrasne motive znali prilagoditi novim građevinskim potrebama. Za primjer mogu poslužiti lukovi lavljjeg dvorišta. Ukras školjke smješten s vanjske strane stubišta u sličnoj obradi nalazimo na dekoraciji kapitela koji također potječe iz budimske kraljevske palače.

Majstor iz kruga G. Riccija, Ulomak kandelabra, između 1480. i 1490., Višegrad, Mátyás király Múzeum

Majstor iz kruga G. Riccija, Kapitel pilastra, oko 1490., iz budimske kraljevske palače, Budimpešta, Budapesti Történeti Múzeum

Hreljinsko svetojarište, reljefi Madone s Djetetom iz Bribira i Senja, te reljef Sv. Trojstva neprijeporno dokazuju prisutnost Giovannija Riccija na području Hrvatskog primorja. Došao je s desetak kipara i klesara koji su uz ostalo dopremili i mramor. Dr. Balogh je napomenula da reljefi Riccijevih Madona nisu preveliki (vidjeti bilj. 25). Bribirska Madona svojom se veličinom (80 x 44 cm) uklapa u taj prosjek. Frankopanski grb u obliku nepravilne četvorine vjerojatno nije prelazio visinu od 80 cm. Vapnenac potreban za ostale reljefe dopremljen je s domaćeg područja. Dva reljefa su datirana godinom 1491., a ostala djela nastala su iste godine ili neposredno nakon nje.

Majstori su vjerojatno započeli radom u Hreljinu na posjedu Bernardina Frankopana, a potom su se prebacili u Senj. Taj trgovačko-lučki gradić zauzele su 1469. godine čete hrvatsko-ugarskog kralja Matije pod zapovjedništvom Blaža Podmanickog (Blaža Mađara). Kralj je poduzeo taj korak jer Frankopani zbog obiteljskih razmirica nisu mogli obraniti to područje od navale Turaka. Postojala je još i opasnost od Mlečana kojima je 1480. godine Ivan VII. Frankopan predao otok Krk. Senj je bio veoma važna luka preko koje se prevozila roba. U vrijeme kraljevih gradnji, a osobito nakon ženidbe s Beatrice Aragonskom te nabavke su se intenzivirale. U Senju su dočekivani umjetnici. Godine 1486. muzičara Sandrachina dočekali su predstavnici kralja i kraljice.⁸⁰

⁸⁰ J. BALOGH, 1985, 38.

Majstor iz kruga G. Riccija, Kapitel pilastra s palmetom, rozetama i školjkom, prije 1490., iz budimske kraljevske palače, Budimpešta, Budapesti Történeti Múzeum

Nakon kraljeve smrti, knezovi Frankopani zatražili su od kralja Vladislava II. da im vrati gradove Senj, Otočac, Bribir i Bakar. Knez Bernardin zaposjeo je Bribir, a Senj nije mogao jer su se sami građani protivili povratku pod vlast Frankopana.⁸¹

Stoga boravak majstora Riccija i njegovih pomoćnika u gradu koji je bio na rubu ratne opasnosti nije bio dugotrajan. Nakon završetka naručenih radova oni su se prebacili na otok Rab,⁸² a potom u Italiju.

⁸¹ V. KLAIĆ, 1982, 227.

⁸² Djelatnost Giovannija Riccija i njegovih suradnika na Rabu dokazuje girlanda s voćem na nadvratniku portala franjevačke crkve u Komrčaru. Dr. Cvito Fisković ističe da je vijenac majstorski i istančano izrađen i da podsjeća na vijence "s Duknovičeva Korvinova zdenca u Višegradu". Dovratnici portala ukrašeni su nizom zrnaca kakve nalazimo na rubu ulomka s anđelom u molitvi, koji potječe s višegradskog tabernakula. ("Pannonia Regia", VII-7 a) Isti ukras prepoznajemo na dovratnicima s budimske kraljevske palače (J. BALOGH, 1985, sl. 21). Portal palače Dominis Nimira u Rabu ukrašen je kaneliranim pilastrima čiji su utori u donjoj trećini ispunjeni. Sličan njima nađen je na prostoru budimske kraljevske palače ("Pannonia Regia", VII-13). O djelatnosti majstora, povratnika iz Madarske, svjedoči i renesansna bifora s kneževe palače kao i renesansni prozor na kući u Gornjoj ulici. (C. FISKOVIĆ, *Prilog poznavanju kiparstva i graditeljstva 15. i 16. stoljeća u Rabu*, u: *Rapski zbornik*, Zagreb 1987, 321-332.)

Reljefi koje je G. Ricci radio na području Hrvatskog primorja vrsta su prisjećanja na djelatnost u Mađarskoj. U tome prednjači reljef Prijestolja milosti koji gotovo u svakoj pojedinosti ukazuje na analogije s pojedinim djelima pronađenim na području Budima i Višegrada. Važno je pripomenuti da bribirska Madona s Djetetom nije rađena prema reljefu Madone iz Pistoie. Ona je zasigurno majstoro-vo kasnije djelo.

Autentičnost majstorova imena dokazat će daljnja istraživanja. Do tada nema razloga ne služiti se imenom Giovannija Riccija koje je plod dugogodišnjeg istraživanja uvažene mađarske povjesničarke umjetnosti dr. Jolán Balogh.

A mi smo, zaslugom tadašnjeg najmoćnijeg hrvatskog velikaša kneza Bernardina Frankopana kao i zaslugom pojedinaca iz senjskog patricijskog kruga, dobili u baštinu nekoliko vrijednih renesansnih umjetničkih djela koja zaslužuju osobitu pažnju i skrb.

Željela bih zahvaliti svima koji su mi pomogli u radu: ravnateljici senjskog muzeja prof. Blaženki Ljubović i prof. Darku Nekiću, prof. Srećku Greblu i fotografu Damiru Krizmaniću iz Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine u Rijeci, ravnateljici Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu prof. Ankici Pandžić, prof. Dori Bošković i prof. Zori Gajski, kao i fotografima Igoru Brzoi i Saši Korki; osobitu zahvalnost dugujem gospođi Irén Kovács, ravnateljici Poštanskog muzeja u Budimpešti.

L'ATTIVITÀ DI GIOVANNI RICCI E DEI SUOI AIUTI NELL'AREA DEL LITORALE CROATO

Marija Šercer

La Dr. Jolán Balogh ha identificato il “maestro delle Madonne marmoree” come Giovanni Ricci. Ha seguito la sua attività nell’area di Buda e Visegrád tra il 1480 e il 1490. Ha attribuito a questo maestro anche il tabernacolo di Hreljin dell’anno 1491.

Dopo la morte di re Mattia (6 aprile 1490) il gruppo di scultori e statuari fece ritorno alle sue abitazioni in Dalmazia, sulle isole e in Italia. Un gruppo minore si trattenne nell’anno 1491 a Hreljin e a Senj dove realizzò alcuni rilievi rinascimentali. Al maestro Giovanni Ricci si possono attribuire oltre al tabernacolo di Hreljin anche la Madonna con il Bambino di Bribir, una Madonna con il Bambino a Senj, il rilievo della Santa Trinità nella cattedrale di Senj e il rilievo con lo stemma dei Francopani un tempo sulla facciata della chiesa di S. Francesco a Senj, danneggiato nel bombardamento dell’anno 1943. La realizzazione del tabernacolo nella cattedrale è opera dei suoi aiuti, più tardi fu inserito nella facciata dell’ex chiesetta di S. Rocco come anche la decorazione del “cortile del leone”.

L’autrice ha citato per i rilievi attribuiti a Giovanni Ricci le caratteristiche dello stile, del modellato e dell’ornato che hanno in comune, collegandole poi alle opere realizzate dal maestro in Ungheria. Per le opere degli aiuti il procedimento metodologico dell’autrice è identico. Il gran numero di opere analoghe ritrovate nell’area di Buda e Visegrád prova l’intensa attività della cerchia degli scultori del Ricci.